

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ В ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Анотація. У статті розкриваються сучасні підходи керівника ДНЗ до управління навчально-виховним процесом; обґрунтовано значимість сімейного виховання у співпраці педагогів та батьків вихованців; змодельовано та охарактеризовано нові сучасні підходи в управлінні процесом сімейного виховання.

Ключові слова: управління, виховання, процес виховання, модель співпраці, керівник ДНЗ, сім'я, сімейне виховання.

Аннотация. В статье рассматриваются современные подходы руководителя ДУЗ к управлению учебно-воспитательным процессом; обосновано значение семейного воспитания в сотрудничестве педагогов и родителей дошкольников; смоделированы и охарактеризованы новые современные подходы в управлении процессом семейного воспитания.

Ключевые слова: управление, воспитание, процесс воспитания, модель сотрудничества, руководитель ДУЗ, семья, семейное воспитание.

Annotation. The article deals with modern approaches of the head of preschool institutions to management of the educational process. The author substantiates reasonable value of family education in collaboration teachers, parents and their childrens. She modeled and characterized new modern approaches in managing of family education.

Keywords: management, education, education process, a model of cooperation, the head of preschool institutions, family, family education

Головну роль в усіх виховних аспектах завжди відігравало й продовжує відігравати зростання дитини в родинному колі, адже родина – перший суспільний щабель у житті людини. Цьому сприяє і нова «філософія» роботи з сім'єю: за виховання дітей і їх розвиток несуть відповідальність батьки, а всі інші інститути виховання та освіти, включаючи дошкільні навчальні заклади, мають цьому сприяти.

Сім'я й дошкільний навчальний заклад (далі ДНЗ) – два важливі інститути соціалізації дитини. Про це наголошує базовий компонент дошкільної освіти в Україні: «Дошкільний заклад виступає своєрідним посередником між вузьким родинним колом, з якого виходить малюк, і незнайомим світом, до життя якого він має прилучитися» [1, 1]. Тому ми маємо зрозуміти, що виховні функції ДНЗ та сім'ї є різними, але для всебічного розвитку дитини необхідна їх взаємодія. Якщо ДНЗ сприяє інтеграції дитини в соціумі, то сім'я повинна забезпечити індивідуалізацію

розвитку дитини.

Для отримання позитивних та плідних результатів у співробітництві дитячого садка та сім'ї невід'ємна роль відводиться керівникові. Саме він має спрямувати управління процесом виховання дошкільного закладу на тісний контакт між педагогами та батьками вихованців. Ця думка підкріплюється законом України «Про дошкільну освіту», де зазначено: «Відвідування дитиною дошкільного навчального закладу не звільняє сім'ю від обов'язку виховувати, розвивати й навчати її в родинному колі» [2, 8]. Як бачимо, у цьому законі поважне та, водночас, вимогливе ставлення до сім'ї виголошується одним із принципів дошкільної освіти, тобто сім'я із засобу педагогічного впливу на дитину перетворюється на його мету.

Нові світоглядні орієнтири та соціальні завдання, які постали перед людством, актуалізують проблему взаємозв'язку дошкільного та сімейного виховання. Цими положеннями й обумовлене дослідження.

Ні для кого не є таємницею, що за останні роки різко знизилися форми роботи з сім'єю. Батьки мають обмежений доступ до перебування в ДНЗ. Тому виникає складність впливу на педагогічний процес, вони залучаються лише до здійснення організаційних моментів, а з виховною роботою знайомляться лише оглядаючи стенди, тематичні виставки тощо. Спільним недоліком таких форм роботи з батьками є те, що вони здійснюються недиференційовано, без урахування особливостей сім'ї.

Для цього педагоги під керівництвом завідуючого ДНЗ мають чітко визначити свої позиції, розробивши сучасну модель взаємодії ДНЗ та сім'ї. Якщо керівник точно знатиме рівень підготовки та реальні можливості кожного вихователя, можливо буде досягти мети ефективного виховання, співпраці з мінімальними зусиллями й затратами часу. Про важливість сімейного виховання зазначено в Конституції України, Державній програмі «Освіта» (Україна – XXI століття), Національних програмах «Діти України» та «Українська родина», інших державних документах. Зокрема, в Державній програмі «Освіта» (Україна – XXI століття) сформульовані завдання сім'ї, батьки визначаються як перші педагоги

дитини, які мають створити умови для повноцінного становлення особистості, забезпечити дитині відчуття захищеності, рівноваги, довіри, сформувати активне, зацікавлене ставлення до навколишнього світу. За таких вимог постала гостра необхідність покращити культуру сімейного виховання й водночас збагатити можливості громадського виховання.

Систему принципів, що мають бути закладені в основу побудови українського дитячого садка, у своїх працях розкрила С.Ф. Русова. Над концепцією національного виховання педагог працювала багато років, це була основна ідея й основна тема, що може поєднати в собі більшу частину її досліджень. Праці С.Ф.Русової – це не тільки історія української педагогічної думки, це змістовний, глибоко науковий, усебічний (історичному, педагогічному, психологічному сенсі) аналіз специфіки дитячого садка, на який потрібно орієнтуватись у процесі національної розбудови системи дошкільного виховання.

Ураховуючи специфіку управління дошкільним закладом у сучасних умовах, пропонуємо спиратися на наукові праці Л.І. Даниленко, О.І. Зайченко, Г. В. Єльнікової, В.І. Маслової, В.К. Мельник, Л.М. Карамушки, Т.М. Сорочан та ін. щодо розвитку професіоналізму та управлінської компетентності керівників навчальних закладів.

На жаль, сьогодні бракує наукових робіт, які б розкривали основу управління процесом сімейного виховання у дитячому садку. Основи духовності закладаються сім'єю і розвиваються дитячим садком, виховання дітей в якому здійснюється на традиціях родинного виховання, етнопедагогіки та сучасних досліджень педагогічної науки. Тому сімейне виховання стає невід'ємною частиною виховного процесу та управління дошкільним навчальним закладом. Зважаючи на це, керівникові ДНЗ необхідно чітко продумати систему організації виховного процесу.

Саме з цих причин потрібно акцентувати увагу на цій проблемі.

Мета статті: обґрунтувати сучасні підходи до управління процесом виховання у ДНЗ, сприяти посиленню взаємодії дошкільного закладу та сім'ї, упровадженню дієвих форм співпраці з батьками.

Завдання дослідження: проаналізувати спеціальну літературу та публікації із зазначеної проблеми; розробити схему впровадження сучасних підходів до організації співпраці ДНЗ та сім'ї.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний виховний процес дошкільного закладу вимагає переосмислення своєї сутності, а саме: нових підходів до здійснення виховних функцій педагогічного управління. Робота завідуючого ДНЗ, як і будь-яка керівна діяльність, має будуватися на науковій основі. Тому спочатку необхідно визначитися з такими теоретичними поняттями, як «керівництво», «управління», «виховання», «виховний процес».

Керівник дошкільної установи – це особа, яка здійснює керівництво, тобто в межах установи займається організацією управління і несе основну відповідальність перед суспільством за її ефективність. Запорукою успішного керівництва є поєднання в одній особі керівника і лідера.

Спеціалісти виділяють два аспекти. З одного боку, це офіційна структура, що передбачає керівництво за допомогою офіційної влади. З другого боку, керівництво може включати й неофіційну, соціально-психологічну структуру зв'язку з колективом, що спирається на морально- психологічний і професійний авторитет керівника.

Управління - поняття більш широке, включає в себе керівництво в його повному значенні (керівництво групою чи колективом), планування роботи установи, координацію з різними інстанціями, звіти, контроль.

У даному контексті управлінська діяльність керівника ДНЗ вимагає:

- оперативності у розв'язанні різних питань;
- стислого й точного викладу думок;
- творчого, глибокого й гнучкого підходу до реалізації багатьох завдань;
- особистісного рівня управління;
- таланту організатора, характеру справжнього лідера;
- високого рівня організаційної культури.

Сучасний керівник прагне до прийняття сформованих умов. Важливо навчитися ними керувати, а для цього варто опанувати управлінську стратегію.

Першочерговою умовою управлінської діяльності має бути налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного й прогностичного супроводу управлінських рішень. Саме на завідуючого ДНЗ покладається особлива відповідальність: згуртувати педагогічний колектив на реалізацію мети виховання та виконання навчальних завдань. Він повинен бути готовим до впровадження виховних функцій педагогічного управління.

Виховання - соціально і педагогічно організований процес створення оптимальних умов для формування людини як особистості; вплив вихователя на вихованця з метою формування в нього бажаних соціально – психічних і фізичних якостей; спосіб реалізації на практиці оригінальних концепцій навчання та виховання; засіб створення альтернативних, авторських моделей навчально – виховного процесу.

Як бачимо, сучасний ДНЗ вимагає докорінного переосмислення парадигми виховання. Головне в ній – системність. Виховна система дитячого садка – це не тільки певна кількість запланованих і обов'язкових заходів, а передусім модель виховної діяльності. Ним має бути все педагогічне – культурне, екологічне, естетичне середовище, що оточує дітей.

Процес виховання – не стихійне чи хаотичне явище. Він підпорядкований певним діалектичним закономірностям. При проектуванні оновлених систем педагогічного управління виховним процесом у сучасному дошкільному навчальному закладі, слід враховувати такі основні компоненти:

1. Головні принципи філософії управління виховним процесом: місія, зміст, цілі.
2. Принцип організаційної культури сучасного дитячого навчального закладу.
3. Управлінська інформація як система інформаційного забезпечення управління виховним процесом.
4. Ефективна організаційна структура для забезпечення якісного функціонування та розвитку педагогічної системи дошкільного закладу.

Слід підкреслити, що саме завідуючий ДНЗ має спрямовувати педагогічний колектив на ретельний аналіз здобутків і прорахунків, які мали місце в організації і

в результатах виховного процесу.

Розвиток системи освіти, можливості досягнення нею європейського рівня, спрямованість її на виховання вільної, творчої, відповідальної особистості, починає визначатися дією принципів гуманізації і демократизації. Надзвичайно важливо, щоб керівник забезпечив глибоке розуміння сутності гуманістичних принципів членами педагогічного колективу і дав змогу впровадити ці принципи у атмосферу, стосунки, стиль діяльності і загалом життя дошкільного навчального закладу.

Чи можливі управлінські дії у взаємозв'язку «завідувач-ДНЗ-батьки?»

На думку науковців та практиків можливі, лише за умови співробітництва з родинами вихованців. Адже батьки мають виконувати свої прямі обов'язки, брати участь у житті дитячого садка і відповідати за успіхи та невдачі своєї дитини. Саме у так, за збігу і відмінностей батьківських очікувань і педагогічних уявлень могла б формуватися траєкторія розвитку дитячого садка й система управлінських дій.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський вважав сім'ю невід'ємним компонентом соціальної структури суспільства. Стабільність і моральне здоров'я суспільства багато в чому залежать саме від сім'ї, етичних норм, які панують у ній, рівня родинного виховання. Сім'я – первинний осередок, де «шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання, тут, образно кажучи, закладається коріння, з якого виростають гілки, квіти і плоди. Сім'я – джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави» [2, 288].

На сьогодні сім'я і виховання дітей у сім'ї розглядаються в наукових дослідженнях, як соціальна, культурологічна, демографічна, нормативно – правова, педагогічна проблема. Заради об'єктивності зазначимо, що за радянських часів через надмірну заполітизованість, авторитарність, система дошкільного виховання не могла донести до кожної родини всі свої здобутки, тож на певному етапі перестала прогресувати. Певна інформація надходила до батьків через сухі матеріали стендів, формалізовані доповіді вихователів на батьківських зборах. Організація життєдіяльності дітей, зміст навчально-виховної роботи з ними були невідомими батькам, залишаючись за дверима закладу. Це породжувало негативні

чутки, необ'єктивні оцінки та судження, що завдавало шкоди репутації дитячого садка, знижувало престиж професії вихователя.

Завдяки загальним позитивним тенденціям суспільного розвитку сьогодні дошкільні навчальні заклади зорієнтовані на такі пріоритети: особистісна спрямованість, відкритість змісту, форм, методів роботи. Завдяки тісному співробітництву дошкільного закладу з батьками навколо дітей створюється атмосфера довіри, взаєморозуміння, підтримки.

Упровадження сучасних підходів до співпраці дошкільного закладу з сім'єю пропонуємо здійснювати за такою схемою (рис.1).

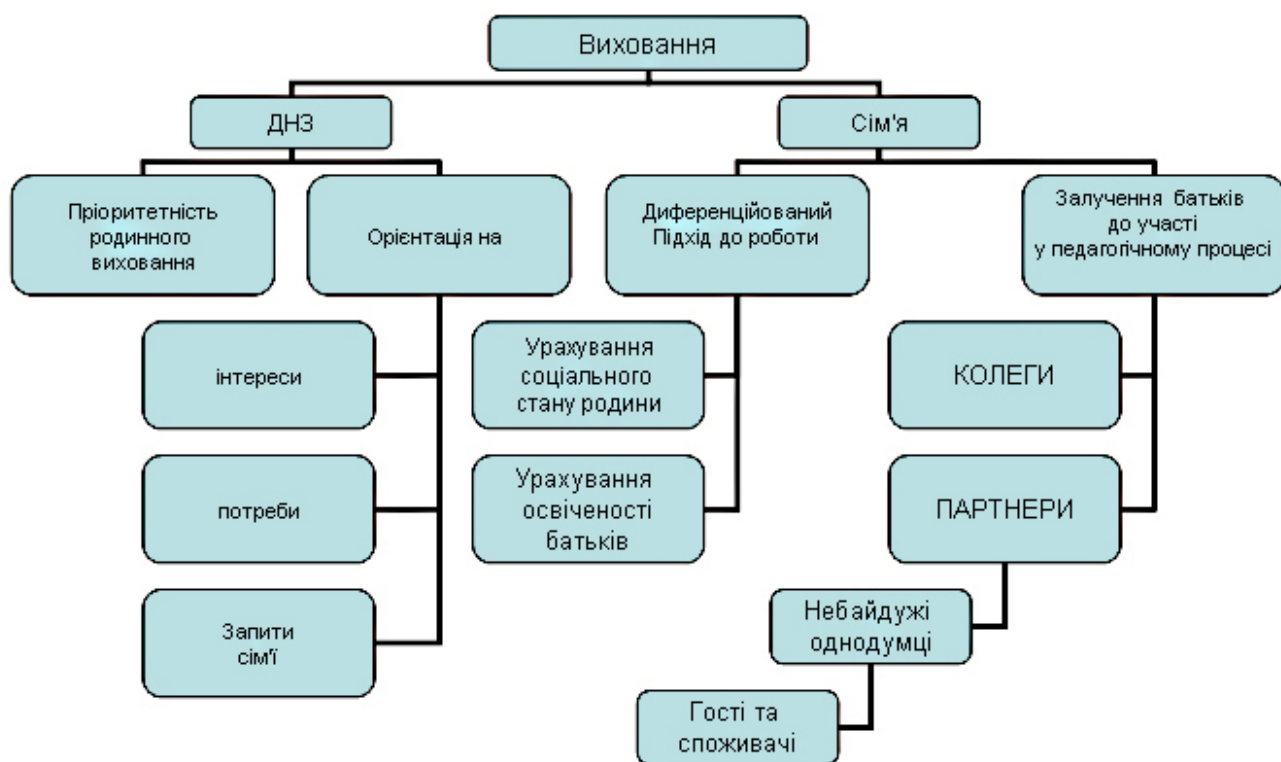

Рис. 1 Сучасні підходи до співпраці ДНЗ та сім'ї

Аналізуючи схему, бачимо значимість взаємозв'язку навчального закладу з сім'єю. Потрібно наголосити на тому, що відповідно до Положення про ДНЗ учасниками навчально-виховного процесу є не лише педагогічні та медичні працівники, а також батьки дітей. Адже сім'я – найперший і найважливіший соціальний інститут виховання. Їй належить пріоритет у становленні особистості дитини, вона має максимальні можливості для набуття малюком знань, умінь та навичок, необхідних у подальшому житті.

Активізація батьків на основі індивідуального та диференційованого підходів – справа цілком реальна, хоч і непроста, потребує неабиякої майстерності від педагога. Сучасні дослідження проблем сімейного виховання свідчать про необхідність підвищення рівня педагогічної культури батьківських. Така підготовка є завданням, насамперед, професійних педагогів, передусім тих, хто безпосередньо працює з дітьми. Цей етап ґрунтується на вивченні своїх вихованців та їхніх батьків.

Педагогам важливо змінити об'єкт-суб'єктні відносини, тобто усвідомити самим і переконати членів родини, що вони є суб'єктами навчально-виховного процесу. А це означає, що батьки та інші члени родини не повинні бути пасивними об'єктами впливу педагогів, а мають розпочати безпосередньо взаємодіяти з вихователями та дітьми на засадах партнерства з правом ініціативи, активної дії, самоконтролю.

На нашу думку, співпраця педагогічного колективу, батьків вихованців може відбуватися таким чином:

- батьки за домовленістю з адміністрацією можуть очолити гурткову роботу (як додаткову освітню послугу) в масштабах усього дошкільного закладу. Таку ініціативу важливо підтримувати, особливо, з огляду на те, що реалізується вона безкоштовно;
- періоди підготовки до свят, оскільки вони об'єднують дітей і дорослих спільними переживаннями та справами, створюють атмосферу піднесеності, сюрпризності, веселого настрою;
- активна допомога батьків у створенні умов для успішного розгортання освітнього процесу: дизайн групових приміщень або окремих тематичних куточків, озеленення майданчиків, виготовлення ігрових матеріалів

Спочатку до участі в педагогічному процесі варто залучати мінімальну кількість батьків, яка згодом може зростати по мірі того, як батьки набуватимуть досвіду педагогічної взаємодії з дітьми і матимуть менше допомоги з боку вихователя.

Наступна категорія батьків, зазначена в схемі, – небайдужі односторонці. Саме вони жваво відгукуються на будь-які ініціативи педагогів і завжди готові надати

допомогу групі, закладу, не зважаючи на дефіцит свого часу.

Відмітимо, що категорії «колеги і партнер» та «небайдужі однодумці» є дієвою опорою педагогів. Їх можна вважати найкращими кандидатами у члени батьківських комітетів дошкільного закладу, групи.

Остання категорія – це батьки, яких можна умовно об'єднати в категорію споживачі та гості. Вони ставляться до дошкільного закладу як до установи, яка зобов'язана надати їм певний комплекс послуг з догляду, навчання і виховання їхніх дітей, відмежовуючись від будь-якої участі у житті дитячого садка або групи. Вони дуже критично ставляться до роботи закладу, висловлюючи незадоволення якістю освітніх послуг. Ця необ'єктивність – результат небажання відвідувати організовані вихователем відкриті покази різноманітних фрагментів навчально-виховного процесу.

Щоб налагодити партнерські стосунки з категорією батьків «гості та споживачі», важливо насамперед зацікавити їх, показати результативність діяльності дошкільного закладу через позитивні зрушення в емоційному стані, здоров'ї, навчальних досягненнях їхньої дитини у порівнянні з її попередніми результатами.

Розповідаючи батькам про організацію роботи дошкільного навчального закладу, ми тим самим залучаємо їх до активної співпраці з педагогами, формуємо у них правильний погляд на виховання та навчання дошкільнят.

В.О. Сухомлинський у праці «Серце віддаю дітям» зазначає, що батьки, педагог і дитина мають виховуватися одночасно. Навряд чи є таке слово, до якого можна дібрати скільки епітетів, як до слова «серце». Найкращі людські якості – милосердя і сердечність. Найкращі почуття – любов, дружба, симпатія, доброзичливість – ідуть від серця. Щоб стати чутливим, серце має бути вихованим, культурним, витонченим. Ця думка повинна стати провідною в діяльності дошкільного закладу.

Сьогодні батьки переважно дбають про інтелектуальний розвиток дітей. Вони змагаються, чия дитина раніше навчиться читати й рахувати, грати на музичному інструменті, розмовляти іноземною мовою. Але досить мало батьків

переймаються вихованням милосердя, чутливості, чуйності, розуміння іншої людини. Тому маємо ставити своїм найпершим завданням «виховання сердець» вихованців дитячого садка та їхніх батьків.

Відомо, що в будь – якій професійній діяльності, моральний рівень людини, комплекс її ціннісних орієнтацій відіграють головну роль. Це особливо актуально для вихователя. Тому керівник дитячого навчального закладу повинен наголошувати на тому, що досягти мети у взаємодії з батьками педагог зможе за умови правильного налагодженого педагогічного спілкування з ними та дотримання певних правил. А саме:

1. Щире зацікавлення до батьків вихованців, особистісний підхід до проблем сімейного виховання у спілкуванні з ними.
2. Залучення батьків до аналізу (оцінювання) успіхів дитини, прогнозування перспектив її розвитку.
3. Заохочення батьків до участі в спільній роботі з дитиною і педагогом, колективом ДНЗ.
4. Уміння вислуховувати батьків, прагнення зрозуміти їхні проблеми, допомогти прийняти найбільш оптимальне рішення.
5. Доброзичливість, оптимізм, привітність у стосунках з батьками.

Таким чином, збагачення духовності батьків, поширення серед них педагогічних знань – одне з важливих завдань повсякденної роботи керівника дошкільного закладу.

Висновки з даного дослідження й перспективи. Розгляд основ управління процесом виховання в дошкільному закладі показав наявність специфічних проблем, обумовлених роботою з сім'єю. Теоретичні та практичні результати дослідження є основою для наступних розробок моделі формування ефективного управління виховним процесом у ДНЗ. Запропоновані підходи до співпраці ДНЗ та сім'ї мають сприяти залученню батьків до активної співпраці, вияву інтересу, бажання брати участь у різноманітній виховній роботі. Поліпшення системи управління процесом сімейного виховання дає підстави для сподівання, що в майбутньому буде створено цілісну виховну систему, а саме «дошкільний

начальний заклад-сім'я».

Викликати в батьків бажання цікавитися вихованням дітей – головне завдання на етапі формування педагогічної культури батьків. Зацікавленість у вирішенні проблем дитини – запорука зростання освіченості кожного з батьків. Тісний контакт з батьками вихованців може надати батькам допомогу з актуальних виховних питань, сприяти формуванню взаєморозуміння в сімейно-педагогічному колективі, налагодити обмін виховним досвідом, сформуванню у батьків правильне уявлення про свою дитину, об'єктивно визначити оптимальні шляхи всебічного розвитку дитини.

Усі визначені форми роботи між членами родини та педагогами повинні активізувати виховний процес, загальна мета якого – підвищити педагогічну та психологічну освіту дорослих, сприяти ефективному застосуванню ними знань у царині сімейного виховання.

Література\

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С. 6 – 19.
2. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека: Советы воспитателям / В.А. Сухомлинский - К. : Рад. школа, 1975. - 236 с.
3. Сапронова М. Культура поведінки – категорія моральна // Дошкільне виховання. - 2003. – N 10. –С. 8-9.
4. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу // Твори в 7 т. - К. : Рад.школа, 1954. –Т. 5. - 383 с.
5. Підготовка керівника навчального закладу до управлінської діяльності в ринкових умовах : Навч. посіб. / А.І. Чміль, В.І. Маслов, Г.А. Дмитренко, Г.В. Єльнікова, Г.В. Федоров / За ред. А.І. Чміля.. – К. : Логос, 2006. - 126 с.
6. Проскура О.В. Психологічна культура праці завідувачої дошкільним закладом / О.В. Проскура. – К., 1994. – С. 31 - 52